

Literatúra
starého Orientu

Prečo vzniklo písmo?

Ktoré jazyky sa zapisovali klinopisom?

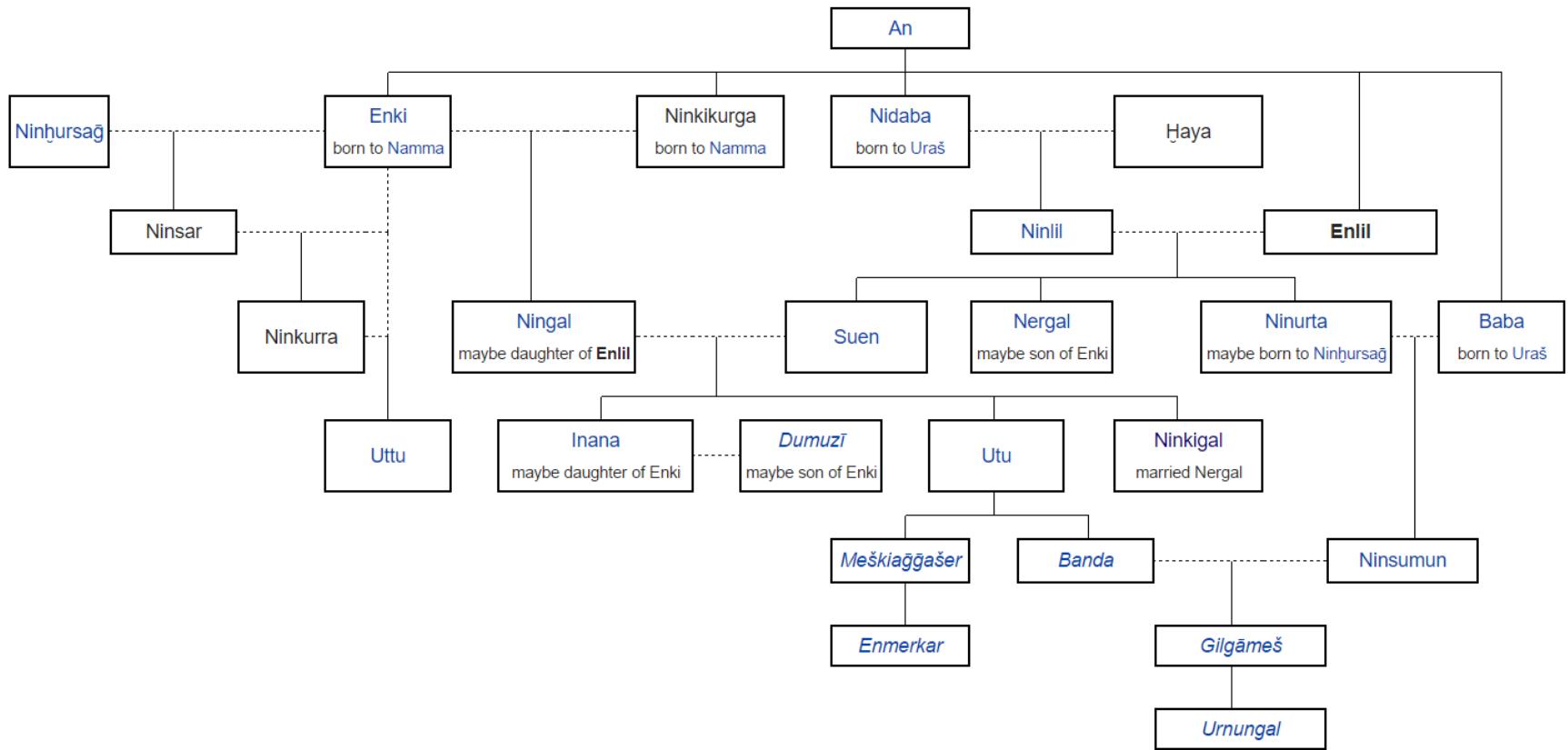

Akí boli sumerskí bohovia?

Boh An

- **Anunnaki**
- Enlil a Ninlil (Sud)
- Enki (boh múdrosti) a Ninchursag
- Inanna a Dumuzi (Tammuz)
- Ereškigal a Gugalana – bohyňa podsvetia
- Nanna (Sín) – syn Enlila, boh mesiaca
- Utu (Šamaš) – Inannin brat, boh slnka

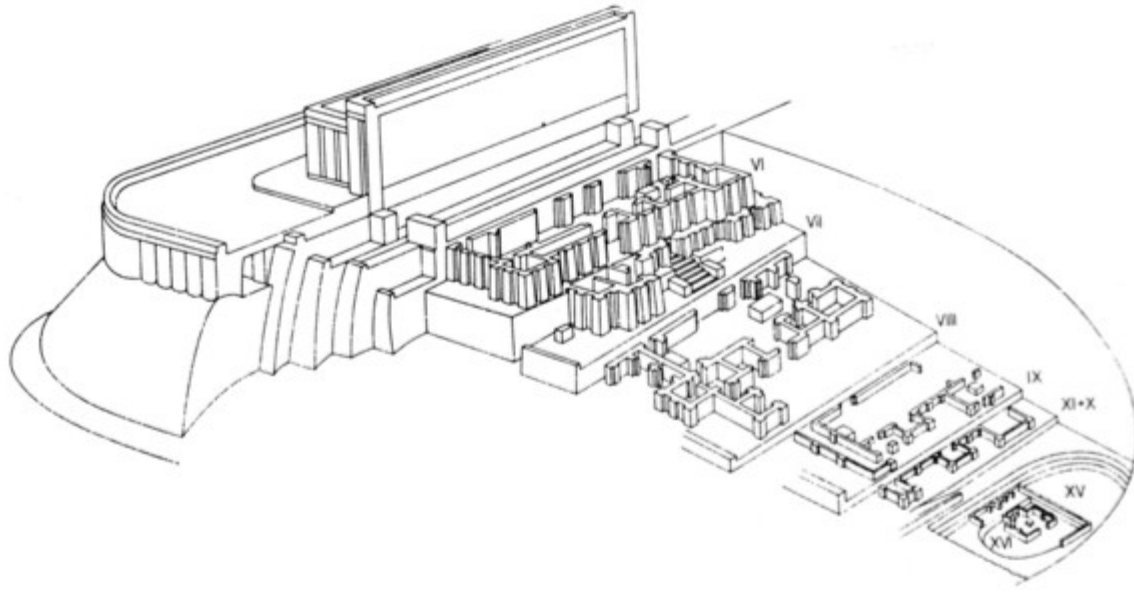

Mýty o božstvách

- **Enlil:** Enlil a Ninlil, Enlil a Sud
- **Enki:** Enki a Ninchursag, Enki a Ninmach, Enki a poriadok sveta (kočovníci Martu, krajiny Magan, Meluchcha, Elam a Marchaš), Enkiho cesta do Nippuru (stavba chrámu v Eridu)
- **Inanna:** Inanna a Enki, Inanna a Ebich, Inanna a Šukaletuda, Inanna a An, Inannin zostup do podsvetia, Inannin nárek nad Dumuziho vinou

Inanna a Ebich

- Bohyně hrůzostrašných božských sil, oděná v teroru, jedoucí na velkých božských silách, Inana, úžasná se zbraní a-an-ka, promočená krví, ženoucí se velkými bitvami, se štítem spočívajícím na zemi, pokrytým /nebo pokrytá bouří a záplavou, velká paní Inano, znající dobře jak plánovat konflikty, zničíš mocné země šípem a silou a podmaníš si je.

Mýty o božstvách

- **Nanna (Sín):** Nanna a jeho loď, metafora na vzťahy mestských štátov
- **Ninurtovský cyklus:** mýtus LUGALE - civilizačný mýtus, popisuje skrotenie divokých, neznámych hôr, zosobnená zbraň Šarur, démon Asakku, vynález poľnohospodárstva (zemědělství), téma určovania osudov
- Mýtus ANGIM: Ninurta sa vracia z hôr a vstupuje do Nippuru, kde skladá počesť a trofeje Enlilovi, oslava, odchod k rodine, legitimizácia kultu
- Mýtus o ANZUOVI: víťazstvo nad nebeským orlom, Tabuľky osudu
- Mýtus NINURTA A KORYTNAČKA (želva)
- NINURTOVA CESTA K ENKIMU – prvýkrát popis korunovácie

Mýty o božstvách

- Dumuzi a Geštinanna, Dumuziho sen
- Svadba boha MARTUA: posumeršťovanie prichádzajúcich skupín obyvateľstva, ktoré sa v zemi chcelo usadiť, výber partnerky, usadlý spôsob života, kopanie studní, vs. kočovný/necivilizovaný život

Hrdinské eposy

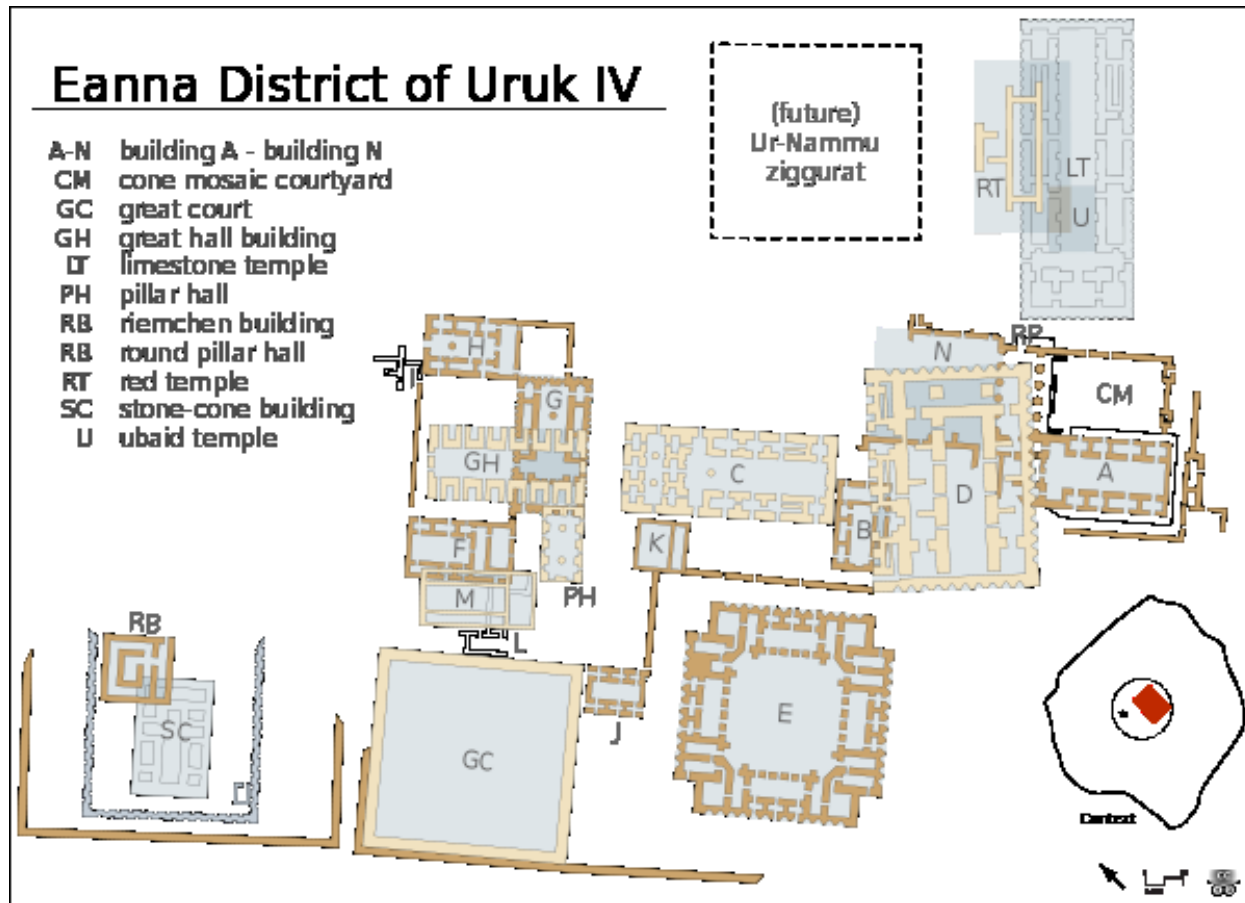
- Vladár: Etana, Enmerkar
- Vladár a poloboh: Gilgameš, Lugalbanda
- Nesmrtelný člověk: Utanapištim (Ziusudra, Atrachasis)

Enmerkar a vládca Arraty

- Rozprávanie o bájných vládcoch Uruku (Enmerkar) a horského kraja menom Aratta (Ensuhkešdanna)
- Dohromady 4 eposy
- Dodnes nevieme, kde Aratta ležala – šlo zrejme o bájnu zem hojnosti a bohatstva (oplyvala drahými kovmi a kameňmi)
- Uruk mal zase dostatok poľnohospodárskej úrody
- Ide o spor dôvtipu, nie hrubej sily
- Vládca Aratty ukladá Enmerkarovi zdanlivo nesplniteľné úlohy
- Epos zmieňuje vynález písma (napísanie odkazu na hlinenú tabuľku) a tiež to, že si ľudia nerozumejú, pretože hovoria mnohými jazykmi, postavenie chrámov v Uruku a Eridu

Enmerkar a vládca Arraty

Kramer, Samuel Noah (1968). "The "Babel of Tongues": A Sumerian Version". *Journal of the American Oriental Society*. **88** (1). pp. 108–111.

Etanov let do nebies

- Datuje sa do obdobia staroakkadskej dynastie (2334-2154 pr.n.l)
- Spravodlivý vládca mesta Kiš, ktorý nemôže mať deti, hľadá kúzelnú rastlinu, aby si zaistil dediča
- Priateľstvo orla a hada – prvky bájky

Etanov let do nebies

"Pane, vynes svůj výrok: dej mi rostlinu zrození! Ukaž mi rostlinu zrození, zbav mne mého břemene, založ mi jméno!"

Lugalbanda

- Lugalbanda v horskej sluji (Lugalbanda I) a Lugalbandov návrat (Lugalbanda II) – „Robinson“ svojej doby
- Jeho druhovia ho nechajú zraneného a samého v pustine, vďaka úcte k sumerským božstvám a dômyslu sa naučí prežiť
- V druhom epose sa hrdina stará o mláďatá bájneho orla Anzua, orol ho za to obdaruje schopnosťou bežať nadprirodzenou rýchlosťou, Lugalbanda na ceste predbehne svojich druhov, ktorí stále nedošli do cieľa ťaženia (do Aratty), prevezme rolu ako Enmerkarov kuriér
- Lugalbandovská téma sa dožila spracovania pre Aššurbanipalovu knižnicu (668-627 pr.n.l.) v Ninive

Epos o Gilgamešovi

Epos o Gilgamešovi

- Budí zo sumerskej literatúry asi najväčší záujem, je to cyklus hrdinských piesní, ktoré spája postava bájneho kráľa a poloboha Gilgameša
- Začiatok: **Gilgameš a nebeský býk** (býka naňho pošle An na popud urazenej bohyně Inanny, pretože Gilgameš odmietol jej náklonnosť), býka poráža a vyhráva

Gilgameš a Chuvava

- Gilgameš je ctižiadostivý, vypravuje sa do ďalekých hôr, aby si získal meno
- Jeho druhovia z Uruku začnú kácať vzácne cédry
- Gilgameš ľstou premôže vládcu kraja – obra Chuvavu
- Spúta ho a na radu svojho druha Enkidua ho zabije
- Hlavu Chuvavu prinesú hrdinovia bohu Enlilovi do Nippuru, ale ten im vytýka, že zbavili života niekoho, kto im bol rovný
- Gilgameš sa dozvedá, že nie je nesmrteľný

Gilgameš, Enkidu a podsvetie

- Bohyňa Inanna si chce nechať zhotoviť lôžko z dreva stromu *chuluppu*
- Gilgameš sa tejto úlohy ujme, z dreva si okrem toho zhotoví dva predmety – pukku a mekku (snáď ide o loptu a pátku)
- Hraje s nimi hru, ktorá obťažuje občanov Uruku
- Nakoniec oba predmety prepadnú do podsvetia

- Po predmety sa vypraví Gilgamešov verný druh Enkidu
- Nedbá na Gilgamešove inštrukcie (v podsvetí sa musí všetko robiť naopak)
- Nemôže sa vrátiť späť do života
- Gilgameš vyvolá jeho ducha, ktorý mu vylíči pochmúrny posmrtný život

Gilgamešova smrť

- Pochmúrne ladený epos
- Starý a chorý Gilgameš na lôžku prežíva svoju vlastnú smrť, dostáva sa mu správ o jeho pohrebe a smútočných obradoch, ktoré po jeho skone prebehnú

Gilgameš a Agga

- Kišský kráľ Agga žiada od Gilgameša, pána Uruku, poddanstvo
- Gilgameš predkladá starešinom Uruku návrh postaviť sa Kiši so zbraňou v ruke, starší vzburu odmietajú, Gilgameš sa potom radí so zhromaždením „dospelých“ (guruš) a tí mu plán schvália
- Aggovo vojsko Uruk oblieha, po sérii osobných súbojov Enkidu zajme samotného Aggu
- Gilgameš potom zajatému Aggovi daruje slobodu

Legenda o potopě světa

- **Utnapištim** (též Utanapištimu, Uta-naištim, Atrachasis, Ziusudra, Zi'usudra) v sumersko-akkadské mytologii značí mýtického člověka, který přežil potopu.
- Tento člověk je jakousi obdobou biblického Noeho. V mýtu o Atrachasisovi na základě Enkiho rady zažehná mor a poté na jeho radu postaví loď, na které přežije potopu světa.

Mýtus o Atrachasísovi

- Mýtus začíná konfliktem mezi vyššími bohy ([Anunna](#), [Anunnaki](#), kteří nutí nižší bohy ([Igigi](#)) vykonávat všechnu těžkou práci, a nižšími bohy. Vyšší bohové se rozhodnou, že stvoří člověka, aby bohové (nižší) nemuseli dělat. Na radě bohů se rozhodli, že to učiní bohyně [Bélet-ilí](#) (též mamí a mamá) s [Enkim](#), člověka stvoří z hlíny, masa a krve boha [Wé-ilu](#), který byl předtím zabit (motiv zabití boha se objevuje prakticky ve všech sumerských verzích o stvoření člověka a ani v jiných mytologiích není výjimečný).
- Lidstvo se však příliš rychle rozmnoží, začne rušit boha [Enlila](#), který se je rozhodne zničit. Nejprve na lidstvo sešle [mor](#), ale [Enki](#) poradí [Atrachasísovi](#), že má obětovat [Addadovi](#) ([Iškur](#)) a [Namtarovi](#), čímž se nebezpečí moru zažehná. Enlil poté zvolí možnost potopy, ale již zakáže bohům vyzradit to lidem. Enki však pošle Atrachasísovi vzkaz po rákosové chýši, Atrachasís pak podle návodu vybuduje loď ve tvaru kostky, na kterou nalodí ženu, děti, příbuzné, vše živé po jednom páru a jednoho řemeslníka od každého řemesla. Po šesti dnech a sedmi nocích přestane pršet a loď přistane na hoře Nisir v Kurdistánu. Atrachasís vypouští ptactvo, když zjistí, že vody opadly, obětuje bohům a Enlil jej poté učiní bohům podobným nesmrtelností, aby se srovnal s tím, že nějaký člověk přežil.
- Enki poté zabraňuje dalšímu přemnožení lidstva a mezi lidi vypustí démona Lamaštu, který způsobuje dětskou úmrtnost.

Hymny/kráľovské hymny

- Najstaršie texty tohto žánru pochádzajú z Fáry (sumerský Šuruppak, 27.-26. storočie p.n.l.) – oslavné hymny na bohyňu Sud a jej chrám, hymny o božstve Amaušumgal (možno raná obdoba Dumuziho)
- Texty z Abú Salabichu: oslavy bohyně Inanny, slnečného boha Utu, bohyně obilného klasu Ašnan a jej 7 detí

UD.GAL.NUN

- Básnické skladby oslavující božství, psané specifickým „šifrovaným“ rukopisem – graficky záměrně odlišeným od běžného písma

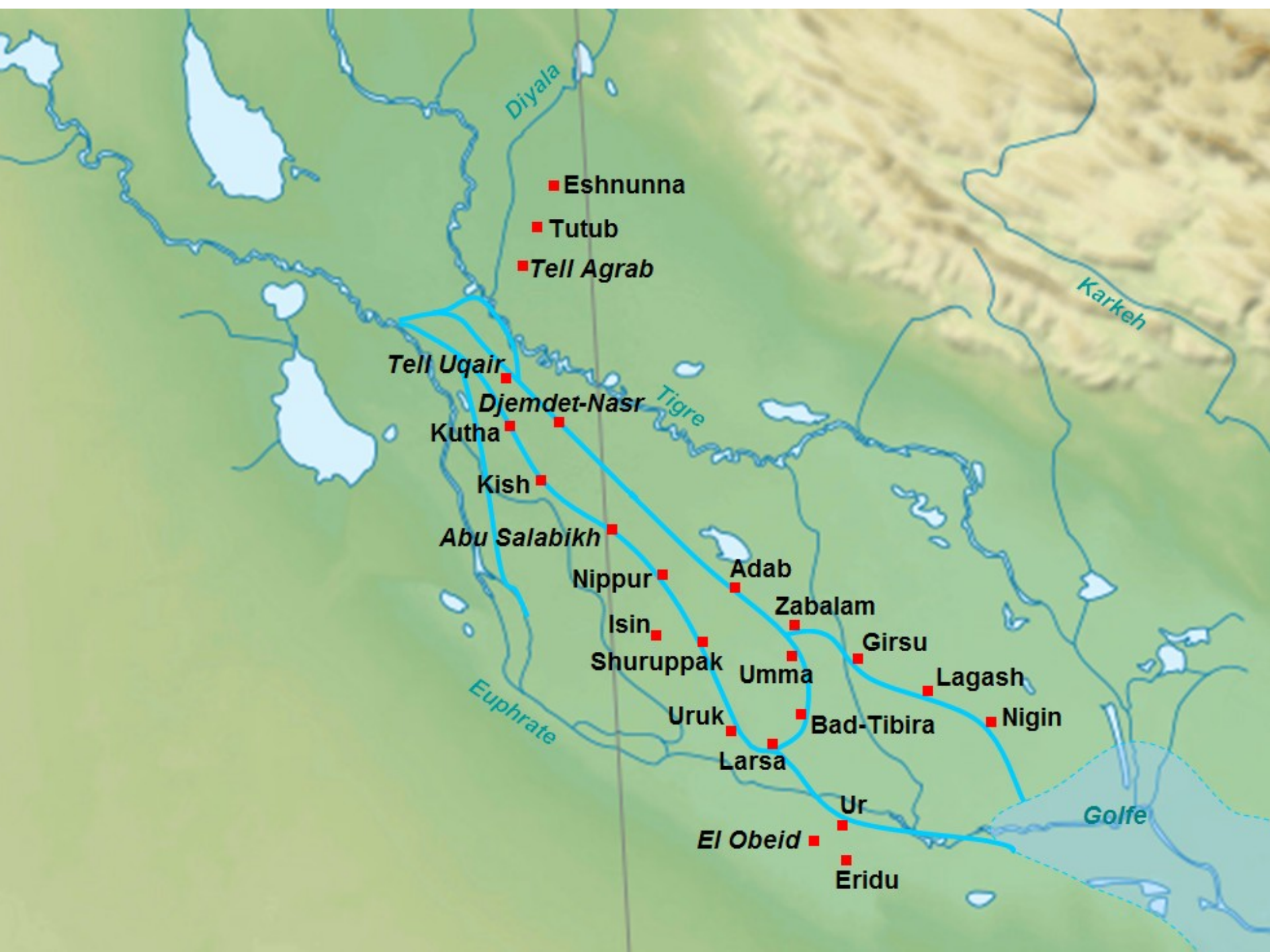
Hymny o chrámoch

- Veľmi bežné už v rane dynastickom období (26.-24. storočie p.n.l.), z Abú Salabíchu
- Uvedené sú vždy miestnym menom a končia menom tamojšieho božstva a formulkou „zami“ (chvála)
- Tieto hymny možno boli prednášané počas pútí alebo procesií

Abu Salabikh

© The Oriental Institute

Diyala

- Eshnunna
- Tutub
- Tell Agrab

Karkeh

Tell Uqair

Djemdet-Nasr

Tigre

Kutha

Kish

Abu Salabikh

Nippur

Adab

Zabalam

Isin

Shuruppak

Umma

Girsu

Lagash

Euphrate

Uruk

Bad-Tibira

Nigin

Larsa

Ur

El Obeid

Eridu

Golfe

Hymny na božstvá

- Väčšina vznikla po roku 2004 pr.n.l.
- Priazeň spisovateľov mali hlavne: Inanna, Ninurta, menej Enlil
- Oslovovanie bohov: prídومkom a osobným menom
- Hymnus pivnej bohyně Ninkasi – „sumerská pijanská pieseň“
- Oslavné hymny na bohov a kráľov boli bežnou súčasťou učebných plánov – prepisovali sa v pisárskych školách

- Jsem rozložen kolem jezera piva, zatímco se cítím báječně, zatímco se cítím báječně, zatímco popíjím pivo, jsem v blažené náladě, zatímco piji nápoj, jsem rozjařený, s radostí v srdci, a se spokojenými játry - moje srdce je srdce naplněné radostí! Obléknu mé spokojené játra rouchem vhodným pro královnu! Srdce Inanny je znovu šťastné, srdce Inanny je znovu šťastné.

Kráľovské hymny

- Ur-Nammuova smrť - panovník 3. urskej dynastie (2112-2095 pr.n.l.) – padol v bitke
- Šulgi: tiež 3. urská dynastia (2094-2047 pr.n.l.) – špeciálna dvorská poézia, ktorá vyzdvihuje jeho úžasné vlastnosti: kráľ je hrdina, udatný od narodený, mocný lev, počatý drakom, vládca 4 svetových strán, pastier čiernohlavcov, vznešený BOH zrodený bohyňou Ninsun
- Ďalšie hymny: Išme-Dagán z Isinu, Rím-Sín z Larsy

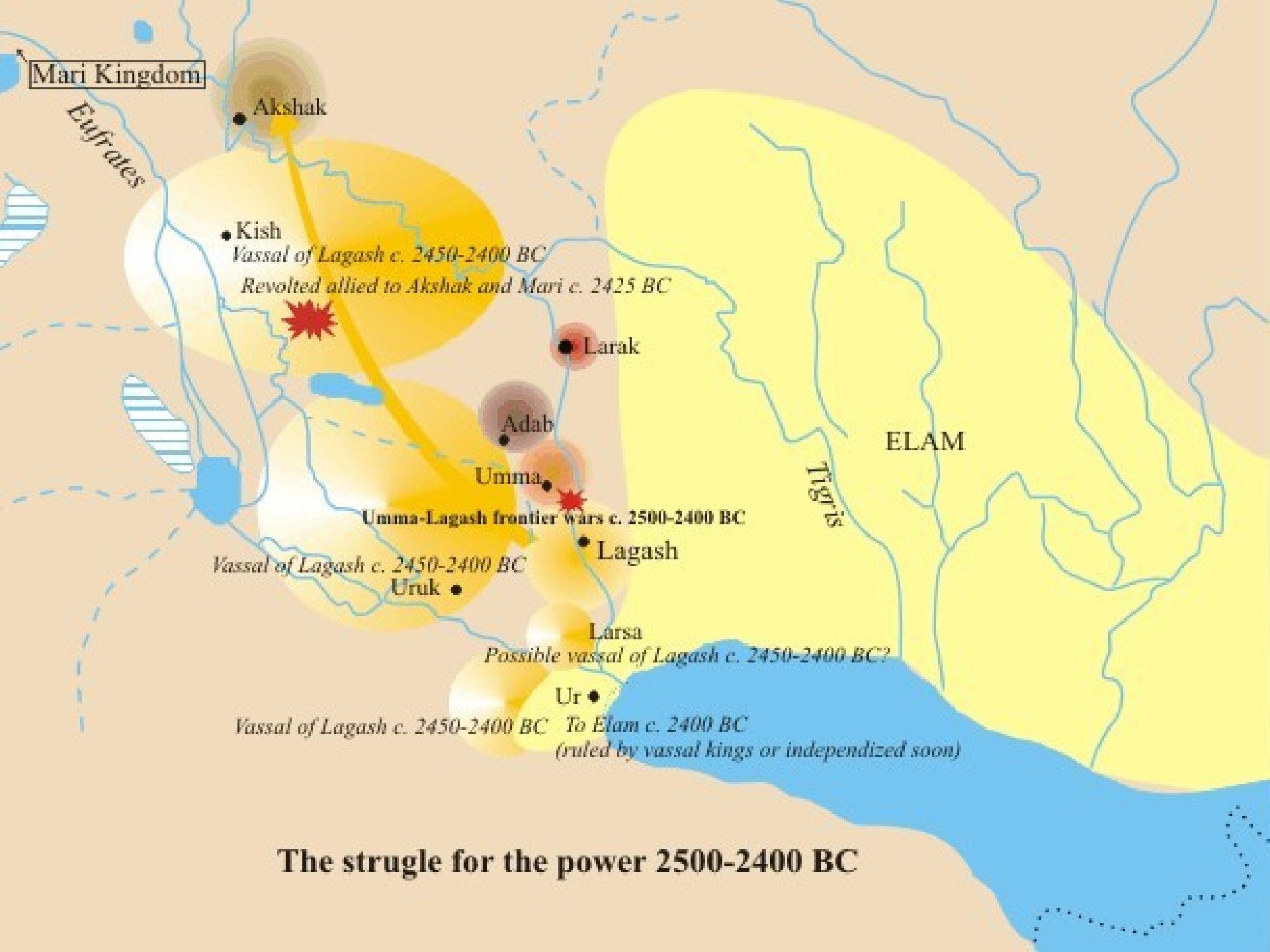

Fiktívne kráľovské autobiografie

- Zámerne lichotivé texty
- Najväčší propagátor: Šulgi (3. urská dynastia)
- Viaže sa k nemu celkom 21 „pochvalných slov“
- Popisujú jeho božské počatie, zrodenie, výchova, ale aj atletická postava a olympijské športové výkony, excelentný študent, vedel čítať aj písať literárne texty, po smrti sa vzniesol na nebesá
- Otec, ktorý sa stará o svoj ľud, lovec, bojovník, hudobné a jazykové nadanie, vykladá veštecké znamenia...
- Uchvátil srdce bohyně Inanny, ktorá mu sľubuje svoju intímnu priazeň
- Panovník sa tu stavia do roly božstva – prvýkrát v histórii
- Podobne sa prezentoval aj Sargon Akkadský

Historiografické texty

- Útok vlárára Ummy – Lugalzagesiho na mesto Lagaš za vlády panovníka Uruinimginu (2351-2342 pr.n.l.) – súpis škôd spôsobených ummským vojskom na majetku lagašských svätyní
- Víťazstvo uruckého kráľa Utuchegala (2123-2113 pr.n.l.) nad kočovnými Gutejcami –
Víťazstvo Utuchegalovo

The struggle for the power 2500-2400 BC

Múdroslovné texty

- *Rady otca synovi*: texty z Abú Salabíkhu, jeden z najdlhšie existujúcich klinopisných textov
- *Naučenia Ur-Ninurtove*: obecné odporúčania, ako sa chovať v spoločnosti a ako si počínať v živote
- Autor odporúča: miernosť, rešpekt sociálnych noriem, uvážlivosť, zodpovedný vzťah k životu
- Iné texty: *Nič nie je drahocenné* - kritika ľudskej malichernosti
- Balada o dávnych kráľoch – oplakávanie hrdinských čias, ktoré dávno pominuli a ostáva biedny každodenný život plný sklamaní, preludov a mámení
- *Naučenia roľníkove* – o tom, ako postupovať pri obrábaní polí
- Tieto texty sa čítali a vyučovali v škole

- Tvé nástroje musí být připraveny. Části postroje musí být spojeny. Tvůj nový bič musí být pověšen na hřebík – vázání svého starého biče dej opravit dělníkům. Tvoje tesla, vrták a pila, tvoje nářadí a tvoje síla, by měli být v dobrém pořádku. (The farmer's instructions)

Ďakujem za pozornosť!

